

UREDNIŠKI UVOD

Različne pojavne oblike terorizma so stalnica v zgodovinskem razvoju človeštva. Ideološka, verska, kulturna, rasna in druga nesoglasja so v posameznih zgodovinskih obdobjih pojavljanje terorističnih groženj še posebej pospeševala. Pri opredeljevanju pojava terorizma se je vse do danes ohranilo veliko različnih pogledov politične, znanstvene in strokovne javnosti, ki pa so bili obremenjeni z navedenimi dejavniki, zato niso v celoti omogočali sprejetja enovite definicije terorizma. Dogodki, povezani z mednarodnim terorizmom, so v 21. stoletju posamezne nacionalne skupnosti in s tem tudi mednarodno privedle do skupne ugotovitve, da terorizem v svojem temelju pomeni grožnjo sodobnemu varnostnemu okolju. Na razvoj sodobne družbe in njenega načina življenja ter stanje človekovih pravic ima terorizem izredno negativne učinke, posredne in neposredne. Treba se je zavedati groženj, ki jih v sistem nacionalne in mednarodne varnosti prinašajo spremenjene varnostne razmere v svetu.

Teroristi s svojimi dejanji in s posredovanjem občutka strahu ter panike prenašajo svoj vpliv s primarnega cilja na celotno družbeno skupnost. Razvoj in uporaba sodobnih tehnologij še povečujeta ranljivost sodobne družbe za različna teroristična dejanja, po drugi strani pa omogočata terorističnim skupinam, da so z uporabo učinkov te tehnologije še uspešnejši pri svojem delovanju. Moderni terorizem je postavil mednarodno skupnost pred ugotovitev, da je to globalni fenomen, ki zahteva globalen odziv na različnih ravneh, in sicer od mednarodne prek nacionalne vse do lokalne ravni v vsaki, še tako majhni družbeni skupnosti. To v grobem pomeni, da učinkovitejše zoperstavljanje terorizmu ne pomeni le spremembe delovanja represivnih organov v praksi, temveč celovito spremembo v delovanju celotnega državnega in mednarodnega mehanizma. Terorizem pri svojem delovanju ni omejen z državnimi mejami, zato se lahko mednarodna skupnost temu pojavu učinkovito upre le z izboljšanjem ukrepov pri sodelovanju, solidarnosti med državami in pri pobudah, ki vsebujejo kombinacijo raznovrstnih strategij in mehanizmov. V to je ne nazadnje vključeno tudi povečanje izmenjave informacij, pomembnih za zoperstavljanje temu svetovnemu problemu.

Vse navedene ugotovitve so subjekte nacionalne varnosti ter na drugi strani tudi mednarodne političnovarnostne integracije postavile pred dilemo o njihovi učinkovitosti in ustreznosti odzivanja na spremenjene oblike ogrožanja varnosti. Sprejeti pristopi za doseganje učinkovitejše odzivnosti na nove porajajoče se oblike mednarodnega terorizma so bili različni. Z gotovostjo pa lahko ugotovimo, da so bili pristopi, usmerjeni le v poudarjanje represivnih strategij, namenjenih odpravljanju ali zmanjševanju terorističnih groženj, napačni in so paradoksalno dosegali ravno nasprotno učinke od želenih. Problematiziranje razmerja varnosti v odnosu do stopnje človekovih pravic in svoboščin v smislu, če zmanjšujemo eno, povečujemo drugo, je popolnoma napačno in škodljivo za delovanje sodobne družbe. Kljub različnim pristopom do odpravljanja oziroma zmanjševanja terorističnih groženj se v vseh družbenih strukturah nacionalnih okolij ali mednarodnega okvira kot celote vendarle dajo razbrati posamezne ugotovitve ali potrebe, ki jih lahko povežemo na skupni imenovalac. Ta skupni imenovalac pa obsega potrebo po sodelovanju, izmenjavi informacij, dobrega delovanja in izkušenj ter skupni koordinaciji subjektov na nacionalni in še bolj na mednarodni ravni pri zoperstavljanju terorizmu.

Sodobno varnostno okolje postaja vse bolj zapleteno in zahtevno, zato je tudi nuja po sodelovanju in izmenjavi izkušenj vse bolj prisotna kot dokončno spoznanje o edini pravi poti, ki prinaša tudi končne pozitivne učinke.

Zaradi vseh teh izzivov smo se v uredniškem odboru Biltena Slovenske vojske odločili, da to številko posvetimo mednarodni konferenci z nazivom Izzivi zoperstavljanja terorizmu v Jugovzhodni Evropi, ki bo od 22. do 26. marca 2010 potekala v Mariboru. Rdeča nit tokratne mednarodne konference je usmerjena na področje nacionalnih in mednarodnih mehanizmov koordinacije v procesih zoperstavljanja terorizmu in izmenjave dobrega delovanja na obravnavanem področju. Prva številka 12. letnika Biltena ima tematski naslov *Učinkovita koordinacija in sodelovanje – »sine qua non« uspešnosti zmanjševanja terorističnih groženj*. Ta številka je tematsko zaokrožena in prav zato bralcu ponuja osredotočeno seznanjanje z različnimi vidiki procesov zoperstavljanja terorizmu.

Vsebinsko so prispevki v tej številki Biltena razdeljeni v prispevke, ki so povezani s širšim mednarodnim pristopom k obravnavani problematiki, ter široko izbiro prispevkov, ki obravnavajo različne nacionalne pristope s področja zoperstavljanja terorizmu.

Aleš Čretnik ugotavlja, da je mednarodni terorizem postal katalizator za spremembe v številnih nacionalnih in mednarodnih okoljih, med drugim tudi v obveščevalni skupnosti. Glavna cilja teh reform naj bi bili optimiziranje sistema izmenjave obveščevalnih podatkov in ponovno osredotočenje obveščevalne dejavnosti na asimetrične grožnje, zlasti terorizem. Sestavni in bistveni del tega procesa je bil usmerjen v izboljšanje izmenjave informacij in sodelovanja. Vzpostavlanje nacionalnih in mednarodnih centrov za zbiranje ter obdelavo obveščevalnih podatkov je logičen rezultat tega procesa. Združevanje zmogljivosti, namenjenih nacionalni uporabi,

in zmogljivosti, ki so namenjene izmenjevanju obveščevalnih podatkov v mednarodnem okolju, je dobra rešitev predvsem za manjše države, ki imajo omejene kadrovske in finančne vire.

Pierre Lépine problematizira dejstvo, koliko javnost zaznava teroristične grožnje in kakšen vpliv ima na vlado pri opredeljevanju in dojemanju pomembnosti ukrepov zoperstavljanja tem grožnjam v razmerju do druge nujne družbene problematike, na primer do zdravstva in izobraževanja. Ugotavlja, da so dodatni ukrepi sodelovanja na področju zoperstavljanja terorizmu vedno mogoči, pri odločevalcih pa se postavlja večna dilema, ali so trenutni ukrepi zadostni glede na trenutne grožnje terorizma.

Thomas R. Mockaitis se osredotoča na preučevanje prestrukturiranja varnostnih in obveščevalnih organizacij v ZDA po terorističnih napadih 11. septembra. V svojih ugotovitvah postavlja trditev, da je, čeprav so se procesi zbiranja podatkov in analiz izboljšali, težko ugotoviti, ali je to izboljšanje posledica prestrukturiranja sistema ali nova osredotočenost v posameznih agencijah in službah na terorizem. Toda zadnji poskusi terorističnih napadov še naprej kažejo na določene težave, ki se pojavljajo na področju izmenjave obveščevalnih podatkov in sodelovanja med agencijami. Avtor je kritičen do vloge Ministrstva za domovinsko varnost, kar potrjuje z analizo njenega vpliva na učinkovitost FEMA v primeru orkana Katrina. Na koncu predlaga, da je potreba po preoblikovanju institucionalne kulture po svoji vsebini bolj pomembna kot prestrukturiranje na obveščevalnem in varnostnem področju.

Patrick Leroy v svojem prispevku izpostavlja dileme o uspešnosti različnih pristopov zoperstavljanja terorizmu, ki so razpeti na eni strani med pristopi ZDA, ki so opustile retoriko »globalne vojne proti terorizmu«, ter na drugi strani s pristopi multilateralnega sodelovanja v Evropi, ki deluje z vsemi svojimi omejitvami. Nadnacionalna evropeizacija obveščevalnega sektorja je lahko pot za zagotavljanje globalne varnosti Evrope, ki je vredna premisleka.

Fu Xiaoqiang ugotavlja, da je boj proti terorizmu postal pomemben del domačih in mednarodnih naporov Kitajske za zagotavljanje ustreznega varnostnega okolja. Kitajska se je z grožnjami terorizma srečevala že pred 11. septembrom, vendar je šele po napadih na ZDA začela v celoti sodelovati kot pomemben akter v mednarodni protiteroristični koaliciji. Po njegovi oceni območje »Vzhodnega Turkistana« s pojavnimi oblikami terorizma, separatizma in ekstremizma predstavlja varnostno grožnjo Kitajski in tudi mednarodni skupnosti. Po njegovi oceni je Organizacija združenih narodov z Varnostnim svetom še vedno najpomembnejši organ, ki je v podpori regionalnih in drugih mednarodnih mehanizmov bistven za učinkovito zoperstavljanje terorizmu.

Florina Cristiana (Cris) Matei poudarja, da boj proti terorizmu v resnici ni nova odgovornost varnostnih sil v Romuniji. Terorizem je pomenil grožnjo za nacionalno varnost Romunije tudi pred letom 1989. Kljub temu pa se ta iz obdobja hladne vojne po ciljih, načinu in številu žrtev razlikuje od terorizma 21. stoletja. Napadi v ZDA,

Španiji in Veliki Britaniji so tudi v Romuniji postavili potrebo po preoblikovanju celotnega varnostnega sistema. V prispevku avtorica podrobno analizira proces preobrazbe romunskega nacionalnovarnostnega sistema v prizadevanju za učinkovito preprečevanje in boj proti terorizmu.

Edin Hasanspahić prikazuje vlogo vojaškega obveščevalnega sistema v boju proti terorizmu in poudarja pomembnost vzpostavitve učinkovitega sistema sodelovanja in usklajevanja med obveščevalnimi institucijami v Bosni in Hercegovini, kot tudi potrebo po sodelovanju med državami v regiji Zahodnega Balkana in širše. Izpostavljena je potreba po vzpostavitvi skupne institucije za usklajevanje dejavnosti v boju proti terorizmu kot največji izziv in nepredvidljiva nevarnost učinkovitega delovanja tega sistema.

Mladen Pemper ugotavlja, da je pojav spremenjenih oblik mednarodnega terorizma vplival na novo razumevanje nevarnosti in tako mednarodno skupnost prisilil, da se je zavezala k izvajanju ustreznih ukrepov z namenom zmanjševanja terorističnih groženj. Ukrepi za odzivanje so vidni na globalni, regionalni in nacionalni ravni. V svojem prispevku analizira, ali nove pojavne oblike mednarodnega terorizma vplivajo na krepitev nacionalnih zmogljivosti za boj proti terorizmu v Republiki Hrvaški.

Waldemar Zubrzycki se v prispevku ukvarja z mogočimi oblikami terorističnih dejavnosti, ki predstavljajo nevarnost za Republiko Poljsko. Avtor predstavlja različne stopnje aktivnosti Poljske in naloge posameznih institucij, vključno s prepoznavanjem in preprečevanjem terorističnega ogrožanja, kakor tudi njihove predvidene aktivnosti po domnevno izvedenem napadu. Posebej izpostavlja pomembnost po učinkoviti medresorski koordinaciji, ki je v Poljskem primeru predstavljena kot primer dobre prakse.

Ylli Zyla zagovarja tezo, da države regije JV Evrope delijo podobne izkušnje iz bližnje preteklosti. Po razpadu komunističnih režimov so stopile na pot gospodarske in politične tranzicije. Spremembe so usmerjene predvsem na prizadevanje za demokracijo družbe, gospodarski razvoj ter vključevanje v evropske in evro-atlantske povezave. V dobi globalizacije in integracije lahko odprte meje v procesih zoperstavljanja terorizmu pomenijo tudi določene težave. Pomanjkanje izkušenj v boju proti terorizmu v naši regiji postavlja posamezne države v položaj dodatne ogroženosti, ki ima lahko za rezultat poleg neposredne ogroženosti tudi možno zlorabo njihovega prostora za logistično podporo ali financiranje terorističnih dejanj na širšem območju regije.

Zoran Ivanov poskuša izpostaviti drugačen pogled na medagencijsko sodelovanje. Pri svojih ugotovitvah izhaja iz dejstva, da je treba strategije zoperstavljanja terorizmu prilagoditi glede na nove trende bojevanja. S svojo analizo avtor pomaga razumeti glavne spremembe na področju prilagoditve zmogljivosti za izvajanje novih metod bojevanja z namenom, da se izkoristijo vsi potenciali v procesih zoperstavljanja terorizmu.

Zoran Krunić poudarja že znano dejstvo, da terorizem v Rusiji nikakor ni nov pojav. Ruski državi dolgo ni uspelo najti pravih odgovorov na sodobni terorizem. Akcije njenih varnostnih organov so bile pogosto kaotične in so povzročile velike žrtve med talci. Avtor zagovarja tezo, da med regijama nekdanjih Sovjetske zveze in Jugoslavije obstaja veliko podobnosti in bi v regiji JV Evrope morali ruske izkušnje podrobno analizirati, da bi se vnaprej pravilno pripravili na morebitne pojave islamskega in drugega terorizma.

Irena Kranjc in Andrej Anžič obravnavata mednarodni terorizem kot vsebino prepletanja, razkoraka in ločevanja med pravom, deklarativnimi političnimi interesi ter varnostno prakso in njihovimi odsevi na stanje v Sloveniji. Terorizem ima v svojem bistvu konflikt, ki sproži ne le posledice, temveč tudi protiukrepe. Diskurz o odzivnosti organov oblasti na konkretna teroristična dejanja kaže na ugotovitev, da so posamezne države na ta vir ogrožanja odgovarjale naglo, večkrat že kar stihijsko, ne dovolj pripravljene v smislu uporabe sil in sredstev, predvsem pa brez oblikovanja jasnih ciljev in medsebojnega sodelovanja v smislu delitve informacij. Poleg težav naglega (prenaglega) ukrepanja opozarjata še na povsem neprimerno retoriko, kot je vojna proti terorizmu ali boj proti terorizmu in podobno.

Andrej Androjna ugotavlja, da je morje območje vse večje medsebojne odvisnosti, ki omogoča prost pretok ljudi, zamisli, blaga, tehnologije in sredstev. Hkrati je to tudi okolje, v katerem so izpostavljeni izzivi in grožnje varnosti, kot so terorizem, nedovoljena trgovina z ljudmi, drogami in orožjem. Taki izzivi so na svetovni ravni zahtevali iskanje novih oblik sistematične pomorske varnosti in zaščite. V prispevku predstavlja celovit nacionalni pristop k zagotavljanju varnosti in s tem povezanih groženj na morju, kar nam lahko pomaga teoretično razumeti potrebo po nadaljnji integraciji v smeri prilagoditve vseh naših nacionalnih pomorskih zmogljivosti, usmerjenih v skupno interdisciplinarno službo.

Žarko Henigman in Jože Grozde ugotavljata, da odločanje o opravljanju nalog v mednarodnih operacijah in na misijah na območjih zunaj nacionalnega ozemlja, še posebno zunaj Evrope, zahteva temeljite geoprstorske analize. Te so v procesih odločanja o uporabi vojaških sil podlaga drugim informacijam in obveščevalnim ocenam interesnega območja. Obveščevalno vrednotenje geografskega prostora vključuje učinke in vplive v geografskem prostoru. Njegovi produkti so v sodobnem času pomemben, nemalokrat ključen element delovanja SV in njenih pripadnikov v boju proti terorističnim in drugim asimetričnim grožnjam.

Tanja Greif v svoji analizi obravnava uporabo interneta kot medija za širjenje zamisli in radikalizacijo posameznih ideoloških ter verskih skupin. V svojem prispevku zagovarja tezo, da je boj proti radikalizaciji na dolgi rok eden izmed najbolj učinkovitih načinov za boj proti terorizmu. Dawa (pridiga) predstavlja pomemben korak v procesu radikalizacije islamskih radikalnih skupin. Pravilna identifikacija tega problema nam lahko pomaga, da opredelimo realno moč radikalizacijskih procesov v posamezni skupnosti. Islamske skupine skrajnežev, ki so ugotovile možnosti, ki jih

ponuja internet za širjenje njihovih zamisli, te možnosti tudi zelo učinkovito izkoriščajo. Na podlagi njenih ugotovitev bosanski verski skrajneži v teh procesih niso izjema, saj internet postaja še pomembnejše in priročnejše orodje za ohranitev stikov s privrženci v domovini ali bosanskih priseljenjskih skupnostih v tujini.

Vsi prispevki kažejo na skupno spoznanje o potrebnosti medorganizacijskih oblik sodelovanja na različnih ravneh procesov zoperstavljanja terorizmu. Upam, da bo pričujoča vsebina konferenčne publikacije in konference nasploh pripomogla k dograjevanju posameznih delov v mozaiku uspešnega zoperstavljanja terorizmu v regiji in tudi širše.